

JO/Karoliina Kiuru, Allan Paldanius

24.1.2022

Oikeusministeriö

Lausuntopyyntö parlamentaarisen ohjausryhmän ja asiantuntijatyöryhmän avoimuusrekisterilakia koskevasta mietinnöstä.

Oikeusministeriö pyytää lausuntoa parlamentaarisen ohjausryhmän ja asiantuntijatyöryhmän avoimuusrekisterilakia koskevasta mietinnöstä. Avoimuusrekisterin perustaminen on yksi pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman toimenpiteistä demokratian ja oikeusvaltion kehittämiseksi.

Valtioneuvosto asetti 12.3.2020 parlamentaarisen ohjausryhmän ja asiantuntijatyöryhmän valmistelemaan ehdotusta lakisääteisestä avoimuusrekisteristä (lobbarirekisteri). Ehdotus tuli laatia hallituksen esityksen muotoon.

Parlamentaarinen ohjausryhmä ja asiantuntijatyöryhmä ehdottavat säädettäväksi uuden avoimuusrekisterilain, jossa vaikuttamistoimintaa ja siihen liittyvää ammattimaista neuvontaa harjoittavat tahot veloitetaan rekisteröitymään sähköiseen avoimuusrekisteriin ja ilmoittamaan harjoittamastaan vaikuttamistoiminnasta kaksi kertaa vuodessa annettavalla toimintailmoituksella.

Rekisteristä löytyvillä tiedoilla kansalaiset sekä vaikuttamistoiminnan kohteet saisivat jatkossa kattavammin tietoa valtion tason päättäjiin vaikuttavista toimijoista. Tämä auttaa arvioimaan päätösten syntyä ja niiden taustalla olevia intressejä. Julkaisemalla ajantasaista tietoa lobbauksesta voidaan osoittaa lobbauksen olevan keskeinen ja tärkeä osa demokraattista järjestelmää.

Avoimuusrekisterin rekisterinpitäjäksi ehdotetaan Valtiontalouden tarkastusvirastoa. Rekisteri otettaisiin ehdotuksen mukaan käyttöön 2023 aikana.

Lausuntopyynnössä on pyydetty vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

Kannatatteko avoimuusrekisterin perustamista Suomeen?

(vastausvaihtoehdot: Kyllä/En/En osaa sanoa)

Kyllä.

Mikä esillä olevista kolmesta avoimuusrekisterin soveltamisalavaihtoehdosta tulisi valita (eli mihin tahoihin kohdistuvaa lobbausta ilmoitusvelvollisuuden tulisi koskea)?

(vastausvaihtoehdot: Koko valtionhallinto / Eduskunta, ministeriöt ja valtion virastot / Eduskunta ja ministeriöt)

Eduskunta ja ministeriöt.

JO/Karoliina Kiuru, Allan Paldanius

24.1.2022

Yleiset huomiot esityksestä

Eläketurvakeskus kannattaa avoimuusrekisterin perustamista Suomeen. Avoimuusrekisterin luomisen voi olettaa lisäävän kansalaisten päätöksentekoprosesseja kohtaan tuntemaa luottamusta.

Mietinnössä on punnittu rekisterin perustamisen vaikutuksia kattavasti. Julkiuusperiaatteen laajentuminen koskemaan erilaisia epämuodollisen ja virallisen kanssakäymisen muotoja on tärkeää. On kuitenkin hyvä, että ruohonjuuritason kansalaistoiminta ja muun muassa satunnainen ja pienimuotoinen vaikuttamistoiminta jäisi lain soveltamisalan ulkopuolelle.

Parlamentaarisen ohjausryhmän ja asiantuntijatyöryhmän avoimuusrekisterilakia koskevassa mietinnössä on todettu että ”Vaikuttamistoiminnalla tarkoitetaan yhteydenpitoa, jossa pitkäjänteistä ja suunnitelmallista vaikuttamistoimintaa harjoittavan oikeushenkilön tai yksityisen elinkeinonharjoittajan edustaja on tarkoituksellisesti suoraan yhteydessä vaikuttamisen kohteeseen edistääkseen oikeushenkilön tai yksityisen elinkeinonharjoittajan haluamia intressejä.”

Eläketurvakeskus toteaa, että perusteluissa tulisi selkeämmin säätää siitä, millainen toiminta katsotaan pitkäjänteiseksi ja suunnitelmalliseksi vaikuttamistoiminnaksi.

Parlamentaarisen ohjausryhmän ja asiantuntijatyöryhmän avoimuusrekisterilakia koskevassa mietinnössä on todettu että ”Rekisteröitäväksi vaikuttamistoiminnaksi ei lasketa avoimuusrekisterilain 3 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaista osallistumista viranomaisen työryhmään tai kuulemiseen sekä 3 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaista lakisääteisten tehtävien hoitamista.”

Eläketurvakeskus toteaa, että perusteluissa tulisi selkeämmin säätää siitä, mikä katsottaisiin vaikuttamistoiminnaksi lakisääteisiä tehtäviä hoitavien organisaatioiden kohdalla. Lakisääteistä tehtävää hoitavat toimijat tuovat usein toimeenpanijan näkökulmia esille ministeriöille, jotta ne voitaisiin huomioida lainsäädännön kehittämisessä. Esimerkiksi oman alan lainsäädännössään olevista ongelmista toimeenpanon näkökulmasta. Olisi hyvä selventää, onko tämä osa lakisääteisen tehtävän hoitamista vai onko kyseessä rekisteriin ilmoitettava vaikuttamistehtävä. Esim. eläkelaitosten lakisääteinen tehtävä on työeläketurvan toimeenpano. Jos eläkelaitos on yhteydessä ministeriöön lainsäädännön kehittämisen asiassa, onko kyseessä rekisteröitävä vaikuttaminen.

Parlamentaarisen ohjausryhmän ja asiantuntijatyöryhmän avoimuusrekisterilakia koskevassa mietinnössä on todettu mm. että ”Virallinen lobbaus tapahtuu ennen kaikkea erilaisten viranomaisten asettamien työryhmien ja kuulemisten kautta. Näiden raportointi on viranomaisten vastuulla, eikä niitä siten ole sisällytetty lobbaajilta edellytettävään vaikuttamistoiminnan

JO/Karoliina Kiuru, Allan Paldanius

24.1.2022

raportointiin. Työryhmäjäsennyksiin ja kuulemisiin liittyvät tiedot on tarkoitus tuoda avoimuusrekisterin yhteyteen saataville rekisteriviranomaisen toimesta siltä osin kuin mahdollista.”

Eläketurvakeskus toteaa, että Eläketurvakeskuksen lakisäätöihin tehtäviin kuuluu mm. eläketurvan kehittäminen ja tämä tapahtuu laajalti ministeriöiden työryhmissä. Näin ollen Eläketurvakeskuksen osalta pääosa työeläkelainsäädännön kehittämiseen liittyvästä toiminnasta olisi rajattu lain ulkopuolelle.

Eläketurvakeskus

Allan Paldanius

Karoliina Kiuru